

Томашевська Єлизавета Ігорівна

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин: досвід ратифікації в Україні

УДК 323.15:81:[341.242.24(477)] (062.13) (4)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-2.24>

Томашевська Єлизавета Ігорівна
аспірантка відділу національних меншин
Інституту політичних і етнополітичних
досліджень імені І. Ф. Кураса
Національної академії наук України
вул. Генерала Алмазова, 8,
Київ, Україна

Ця стаття присвячена питанню створення Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та її безпосереднього впровадження в Україні. Нині в умовах швидкого розвитку глобалізації мови як важливі складники ідентичності та транслятори здобутків культур знаходяться під загрозою. Ідея створення документа, який міг би регулювати міждержавні відносини та охороняти мови від утисків і запобігав їх зникненню, зародилась у Раді Європи у 1957 р. Так, у 1992 р. з'явилась Європейська хартія регіональних мов та мов меншин. З 47 країн-членів Ради Європи ратифікували ЄХРМ 25 країн, серед цих країн є і Україна.

Метою статті є аналіз процесу ратифікації Європейської хартії регіональних мов та мов меншин в Україні. Задля реалізації визначених завдань у статті використані такі методи: аналізу та синтезу, орієнтаційно-ціннісний (у філософському розумінні), біхевіористичний, індукції та дедукції, ретроспективного моделювання, наукової абстракції, статистичний метод та метод аналізу ієрархій Т. Сааті.

Слід зазначити, що Україна підписала ЄХРМ 5 листопада 1992 р. і мала дві спроби її ратифікації: перша була в 1999 р., втім мала низку недоліків (відсутність чіткої диференціації, некоректні формулювання в самому документі, заборона закривати освітні та інші заклади, якщо вони надають послуги мовами національних меншин). Після виправлення цих недоліків 15 травня 2003 р. відбулася повторна ратифікація, а набула чинності ЄХРМ 1 січня 2006 р.

Варто зазначити, що за результатами дослідження досі залишаються аспекти ЄХРМ, що потребують вдосконалення, зокрема перегляд та можлива заміна переліку мов меншин, що ратифіковані в Україні, з метою уникнення повторів та мов, що не існують, шляхом створення нової етнічної та мовної карти України. Важливим є також усунення проблеми нефахового перекладу як назви, так і тексту документа, а також понятійно-категоріального апарату.

Ключові слова: Європейська хартія регіональних мов, меншини, регіональні мови, ратифікація, Рада Європи, Україна.

Вступ. Глобалізація в сучасних умовах призвела до поширення мовної асиміляції, яка стала одним із наслідків зростання зовнішньої трудової міграції, специфіки формування попиту на робочу силу та розвитку засобів масової комунікації. Проте у другій половині ХХ ст. було зроблено низку важливих кроків для збереження мовної самобутності національних меншин, протидії дискримінації на мовній основі та забезпечення розвитку регіональних мов. Уперше принцип недискримінації за мовною ознакою був сформульований у зв'язку з ухваленням Загальної декларації прав людини у 1948 р. Проте в цьому документі не були визначені основні положення, які сприяли би створенню системи захисту регіональних мов. Цей факт був зазначений у 136-й Резолюції Консультативної асамблеї у 1957 р. Маючи на меті зберегти мовну різноманітність, Рада Європи з 1957 р. почала підготовку положень міжнародного договору, який би сприяв розвитку та охороні історичних регіональних мов та мов меншин Європи. Результатом роботи стала поява Європейської хартії регіональних мов та мов меншин (далі –ЄХРМ), яка була ухвалена 5 листопада 1992 р. у Страсбурзі.

Формування основних положень ЄХРМ тривало близько 35 років, а головною метою нового документа стало забезпечення розширення використання мов меншин у економічній, судовій, адміністративній, освітній сферах. Тривалий період

розробки ЄХРМ, на думку Н. Седневої, був наслідком тривалої еволюції підходів щодо усвідомлення важливості обов'язків зі збереження та розвитку тих регіональних мов, які цього потребують[10].

Першими країнами, що ратифікували ЄХРМ, стали Норвегія (10.11.1993), Фінляндія (09.11.1994), Угорщина (26.04.1995), Нідерланди (02.05.1996) та Хорватія (05.11.1997). А станом на 19 квітня 2021 р. ЄХРМ підписали 33 країни, а ратифікували лише 25 із 47 країн-членів Ради Європи. Серед цих країн також є і Україна, де процес ратифікації виявився досить тривалим і великою мірою політизованим, що вимагає його наукового осмислення, позбавленого політичної кон'юнктури.

Мета та завдання. Метою статті є аналіз процесу ратифікації Європейської хартії регіональних мов та мов меншин в Україні.

Завдання дослідження полягають у визначенні перспектив впровадження ЄХРМ в Україні та виокремленні певних аспектів Хартії, що вимагають уточнення та вдосконалення. Для реалізації визначених завдань у статті використані такі методи: аналізу та синтезу, орієнтаційно-ціннісний (у філософському розумінні), біхевіористичний, індукції та дедукції, ретроспективного моделювання, наукової абстракції, статистичний та метод аналізу ієрархій Т. Сааті. У дослідженні визначені етапи формування Хартії та порядок і наслідки її ратифікації в Україні.

Окремі аспекти вибраної теми дослідження стали предметом наукових пошуків Ю. Бестерс-Дільгера [1], який аналізував західноєвропейський досвід ратифікації ЄХРМ і виокремив її позитивні та негативні сторони, В. Василенко [2], який досліджував мови, що, на його думку, потребують захисту в Україні у рамках міжнародних зобов'язань держави. Н. Дзюбишина-Мельник [3] та В. Радчук [13] розглядали становлення міжнародного договору в контексті українських реалій.

С. Кот [7] і О. Литвиненко [8], виокремили актуальні, на їхню думку, проблеми правового забезпечення мовної політики держави на прикладі Хартії. Н. Седнева [15] та Г. Янковська [17] працювали над історією ухвалення та ратифікації хартії, а також регулювання мовних питань в Україні. Є. Ткаченко [16] досліджував процедуру правового захисту прав етнічних та мовних меншин.

Результати. Підписання Україною ЄХРМ відбулось 5 листопада 1992 р., але Хартію було ратифіковано із зобов'язаннями Законом № 1350-XIV 24 грудня 1999 р. [5] Однак закон втратив чинність як такий, що є неконституційним, на підставі Рішення Конституційного Суду від 12 липня 2000 р. [14]. Тому повторна ратифікація відбулася за Законом № 802-IV від 15 травня 2003 р. а набула чинності ЄХРМ з 1 січня 2006 р. [6].

Таким чином, спроб ратифікації ЄХРМ в Україні було дві. Перша мала місце 24 грудня 1999 р., коли був ухвалений Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (далі – Закон України «Про ратифікацію ЄХРМ»). Закон мав низку недоліків, чільне місце серед яких, як наголошує дослідниця Г. Янковська, займало, зокрема, виокремлення не мов національних меншин, а національностей: «Положення частини III Хартії застосовуються до мов національностей: росіян, євреїв, білорусів, молдован, румунів, кримських татар, болгар, поляків, угорців, греків, німців, гагаузів, словаків...» [17]. Це прямо суперечило положенням ЄХРМ, головна мета якої, згідно з преамбулою, полягала в охороні історичних регіональних мов або мов меншин Європи, частина з яких перебувала під загрозою відмирання та сприяла збереженню та розвитку культурного багатства і традицій Європи [4].

Г. Янковська також наголошує на відсутності коректної диференціації, необхідність якої була зумовлена частиною III ЄХРМ. Адже саме від чисельності осіб (у відсотковому співвідношенні), які належать до національної меншини і постійно компактно проживають у межах адміністративно-територіальної одиниці, мали розраховуватись пункти та підпункти, виконання яких, зокрема й фінансове, покладалось на Україну. А таких пунктів та підпунктів могло бути від 35 обов'язкових до 68. Невизначеним залишалось й те, в який спосіб вираховувати питому вагу певних національних

меншин – від осіб, які проживають на певній території чи від всього населення України? Присутня у п. 5 Закону України «Про ратифікацію ЄХРМ» заборона скорочення мереж освітніх та інших закладів, що функціонують, використовуючи мови національних меншин, теж була не доцільною, на думку Г. Янковської, оскільки регуляція кількості таких закладів не може залежати лише від правових настанов [17].

Проаналізувавши Закон України «Про ратифікацію ЄХРМ», 54 народні депутати звернулися до Конституційного суду України з вимогою визначити відповідність цього закону Конституції України. Вже 12 липня 2000 р. Конституційний Суд України визнав Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» неконституційним. Підставою для такого рішення стало порушення конституційно встановлених правил підписання та офіційного оприлюднення законів України.

15 травня 2003 р. відбулась друга спроба ратифікації Закону України «Про ратифікацію ЄХРМ». Відтепер завдяки доопрацюванням закон містив перелік мов національних меншин України, а не національностей, кількісна диференціація регіональних мов була відсутня, а число пунктів та підпунктів скоротилось до 42. Крім того, визнавалось, що освітні та інші заклади могли підлягати скороченню, а заходи, що були націлені на зміцнення позиції української мови як державної, не вважались такими, що перешкоджають реалізації ЄХРМ.

Такий варіант закону теж не міг влаштувати частину народних депутатів. Тому 46 народних обранців подали нове звернення до Конституційного Суду. Однак рішенням від 19 лютого 2004 р. суд відмовив у відкритті конституційного провадження. Зокрема, через невідповідність конституційного подання вимогам, що були передбачені Законом України «Про Конституційний Суд України» та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у поданні.

Попри певне доопрацювання ЄХРМ, цей документ містив низку проблемних моментів. Йдеться, наприклад, про неточний перелік мов у Законі України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов та мов меншин». Було визначено, що Положення Хартії (994_014) застосовуються до мов таких національних меншин України: білоруської, болгарської, гагаузської, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської [6]. Проте, як зазначають дослідники, молдавську мову можна вважати діалектом румунської. Грецька мова в Україні не використовується, а на сучасному етапі сукупність її діалектів називають новогрецькою мовою. Крім того, єврейської мови взагалі не існує за наявності іврити та ідиш [17].

У визнаному неконституційним Законі «Про засади державної мовної політики» цей перелік був значно ширшим і застосовувався до таких мов, як російська, білоруська, болгарська, вірменська, гагаузька, ідиш, кримськотатарська, молдавська, німецька, новогрецька, польська, ромська, румунська, словацька, угорська, русинська, караїмська, кримчацька. А такий перелік, звичайно, більше відповідає мовному різноманіттю України [16, с. 247].

В Україні визначення переліку мов, які дозволяється на регіональному рівні використовувати в освіті, судочинстві, роботі державних підприємств, установ та організацій, досить швидко набуло політичного підтексту. У першу чергу йдеться про включення до переліку русинської мови. Відомо, що східнослов'янські поселенці Карпатського регіону здавна називали себе русинами або ж руснаками. Тобто так само, як і населення інших регіонів України в давнину аж до утвердження в різних регіонах в різний час етноніму «українці».

Українські науковці переконливо довели, що русини в сучасному розумінні – це самоназва етнографічних груп українців: лемків, бойків та субетносу – гуцулів. І більшість із них ідентифікують себе саме з українцями. Тому наприкінці 1993 р. заявили про себе як русинів 55 осіб, наприкінці 1994 р. – 96. У будь-якому разі, саме ці цифри називалися на науково-практичних конференціях, що відбулися в Ужгороді у грудні 1993 р. і 1994 р. Проте вже з травня 1993 р. заявило про себе «Временное правительство Подкарпатской Руси», яке проводило антиукраїнську пропаганду, звинувачуючи уряд і парламент України в українському націонал-фашизмі, окупації Закарпаття, етноциді русинів, а також вимагаючи повної політичної та економічної незалежності [9]. Політичне русинство відразу визначило свою позицію як відверто антиукраїнську. Однак, незважаючи на те, що Україна офіційно не визнає окремо національності чи етносу «русин», громадяни мають право на вільну етносамоідентифікацію. І переписом 2001 р. було зафіксовано належність до русинів лише 10 183 мешканців Закарпатської області (0,8% населення).

Проте вже в законопроекті № 7185, який був запропонований народним депутатом України О. Голубом [12] 30 вересня 2010 р. після приходу до влади В. Януковича, містилася вимога доповнити перелік мов у Законі України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов та мов меншин» саме русинською мовою. У пояснювальній записці стверджувалася наявність близько 2 млн русинів у світі, що, на думку автора законопроекту, мало стати підставою для ухвалення відповідного рішення, але жодним словом не було згадано про кількість тих, хто вважав себе русинами, в Україні. При тому наголошувалося на

необхідності кодифікації і правового врегулювання для збереження і розвитку. Очевидно, йшлося про черговий факт популізму і спробу вкотре розхитати ситуацію в державі, де політичне русинство зазнало відвертого фіаско. І замовник подібних дій яскраво виявив себе. На тлі російської агресії саме кремлівська пропаганда продовжила спроби загострити ситуацію навколо русинського питання на Закарпатті.

Певні проблеми постали і у зв'язку з включенням до переліку мов ромської, караїмської і кримчацької: ромської – через відсутність понаддіалектної норми, а караїмської та кримчацької – внаслідок порівняно невеликої чисельності в Україні караїмів і кримчаків (близько 1200 і близько 400 осіб відповідно), з яких не всі володіють мовою свого народу [8].

Перепис населення України, проведений у 2001 р., засвідчив проживання на її території росіян, білорусів, молдаван, кримських татар, болгар, угорців, румунів, поляків, євреїв, вірменів, греків, татар, циганів, азербайджанців, грузинів, німців, гагаузів та ін. [11]. Проте мови вірменів, татар, циганів, азербайджанців та грузинів у ратифікаційному документі за незрозумілих причин взагалі не згадувалися [17]. Однак мовне питання неодноразово ставало засобом політичного піару та маніпуляцій. Так, законопроект № 1071 від 5 травня 2010 р., запропонований В. Колісніченком, мав на меті поповнити перелік мов румейською, урумською, ідишем, але вилучити грецьку. А законопроект № 0098 від 15 вересня 2008 р., запропонований В. Ющенком, у разі його ухвалення мав забезпечити поповнення переліку мов вірменською, ідишем, новогрецькою та ромською. При тому ніяких змін у перелік мов у Законі України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов та мов меншин» внесено не було, а названий законопроект В. Юценка був відкликаний.

Проблемою для України залишається внесення до ратифікаційного документа російської мови. Для частини політичних сил в Україні це питання стало важливою складовою частиною піар-компаній. І найбільшим парадоксом Хартії в українській інтерпретації стало те, що вона захищала як мови багатьох меншин, такі і ту мову, від нав'язування якої як мови міжнародного спілкування ці меншини потерпали [15]. Фальшування виявилось прикрим прикладом визначення об'єкта Хартії [3]. Тому в колі дослідників набула поширення думка про відсутність потреби зараховувати російську мову до регіональних мов або мов меншин через те, що вона є державною в Російській Федерації [17]. А найбільш виваженою видається думка, що лише після укладення детальної етнічної та мовної карти України доцільно робити висновки про практичне застосування Хартії [7]. В Україні виникла парадоксальна ситуація, коли низка політичних гравців не бажає визнавати росіян національною меншиною,

водночас наголошує на необхідності захисту російської мови, апелюючи до документа, який передбачає захист мов національних меншин.

В умовах домінування російської мови в ключових сферах суспільно-політичного життя виникла фактично потреба не лише гарантувати мовні права нацменшин, але й зберегти статус української мови як державної [6].

Про політизацію підходу до надання російській мові статусу регіональної свідчить і поширення діаметрально протилежних рішень. Так, у липні 2018 р. статус російської мови як регіональної в місті Миколаєві був скасований Миколаївським окружним адміністративним судом. У грудні 2018 р. судовим рішенням, а також відповідним рішенням депутатів облради було забезпечено скасування статусу російської мови як регіональної в Харкові, того ж місяця відповідне рішення ухвалили депутати Херсонської обласної ради. Скасування такого статусу мало місце на основі відповідного рішення Одеського окружного адміністративного суду в грудні 2020 р. У березні 2021 р. ухвалив відповідне рішення Запорізький окружний адміністративний суд.

Крім того, у грудні 2020 р. був скасований статус угорської мови як регіональної в м. Берегово, Березівському та Виноградівському районах Закарпатської області та статус румунської і молдавської мов – у Білій Церкві, Нижній Апші та Солотвино тієї ж області. Звичайно, поштовх для таких рішень забезпечило рішення парламенту України від 24 лютого 2014 р., яким був скасований закон Ківалова–Колісниченка. А 28 лютого 2018 р. рішення про визнання цього закону неконституційним ухвалив КСУ. І такі рішення не виглядають дивними після анексії Криму РФ та початку російської агресії на Донбасі.

Для забезпечення ратифікації в Україні ЄХРМ проблемою й досі залишається її кваліфікований переклад та тлумачення окремих положень. Більшість дослідників вважають, що назву документа переклали не правильно. Текст потребує фахового перекладу, адже за його відсутності правозастосування здійснюється на основі тлумачення його положень залежно від політичної ситуації в кожній окремо взятій країні, що призводить до численних суперечок у трактуванні основних понять [1, с. 97].

І. Василенко, аналізуючи автентичні тексти ЄХРМ, зазначав, що основний, базовий термін «*regional or minority languages*» варто перекладати як «регіональні або міноритарні мови», тобто ті мови, що використовуються в певному регіоні або ж перебувають на межі зникнення [2]. В. Радчук наголошує на тому, що перекладати назву варто лише після детального перекладу всього тексту [13]. Йдеться про те, що назва документа не повинна мати різних варіантів формулювання і має бути зрозумілою всім країнам-членам Ради Європи,

а також безпосередньо тим країнам, в яких ЄХРМ набула чинності. Саме беручи до уваги основний зміст ЄХРМ, В. Радчук розглядає такі варіанти перекладу назви офіційного документа, як «Європейська хартія загрозованих мов», «Хартія захисту місцевих рідкісних мов Європи», «Хартія збереження мовного розмаїття Європи», «Європейська хартія малопоширених місцевих мов» [13].

Висновки. Характер ратифікації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в Україні дає змогу стверджувати про певну політизацію цього процесу. Покликана сприяти збереженню мов національних меншин і послабленню соціальної напруги, Хартія в Україні виявилася одним із засобів загострення так званого «мовного питання». Актуалізація «мовного питання» напередодні чергової виборчої президентської чи парламентської кампанії виявилася вагомим засобом мобілізації електорату, а на початку ХХІ ст. була перетворена на один із аспектів просування ідеї про «розкол України». Суперечки переважно велися навколо перспективного визначення статусу російської мови. І стало помітним бажання частини політиків використати процес ратифікації Хартії задля відповідних маніпуляцій, покликаних забезпечити міфічний захист «російського та російськомовного населення» в Україні. Особливого поширення надання російській мові статусу регіональної набуло після ухвалення Верховною Радою України скандально відомого закону Ківалова–Колесніченка, а скасування такого статусу – після початку агресії Російської Федерації на Донбасі. Надмірна політизація процесу ратифікації Хартії в Україні призвела до поширення викривлень оцінок суті та духу цього документа і не зняла з порядку денного потреби наукового переосмислення окремих її положень та порядку їх впровадження.

На сучасний момент не зникла необхідність визначення коректної назви Хартії, вдосконалення потребує і понятійно-категоріальний апарат ЄХРМ, а мови, зазначені в документі, потребують уточнення задля уникнення повторення та виключення неіснуючих мов. І такі дії вимагають формування етнічної та мовної карти держави на основі серйозних наукових пошуків та аналізу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бестерс-Дільгер Ю. Сильні та слабкі сторони Європейської хартії регіональних або міноритарних мов: західноєвропейський досвід. *Мовознавство*. 2010. № 1. С. 94–99.
2. Василенко В. Які мови в Україні потребують особливого захисту. Колізія між національним законом і міжнародними зобов'язаннями держави. Київ, 2006. URL: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/46241#article>. (дата звернення 19.04.2021)
3. Дзюбишина-Мельник Н. Чин «Європейської хартії регіональних або міноритарних мов» та українські реалії. Луцьк, 2008. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/>

bitstream/handle/123456789/886/dzubyshyna_melnyk_chyn_eh.pdf (дата звернення 19.04.2021)

4. Європейська Хартія регіональних мов та мов меншин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text (дата звернення 19.04.2021).

5. Закон України № 1350-XIV 24 грудня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-14#Text> (дата звернення 21.04.2021)

6. Закон України № 802-IV від 15 травня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text> (дата звернення 21.04.2021)

7. Кот С. Мовна Хартія: на Захід чи на Схід, Київ, 2006. URL: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/47670#article>. (дата звернення 19.04.2021)

8. Литвиненко О. Актуальні проблеми правового забезпечення мовної політики держави. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень, Київ, 2013. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1227/> (дата звернення 19.04.2021)

9. Панчук М.І. Політологічні розвідки. Київ : Парламентське видавництво, 2012. 424 с.

10. Підбережник Н. П. Правове забезпечення публічного управління мовними відносинами в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 3. С. 121–129.

11. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 рік. Київ, 2003–2004. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality>. (дата звернення 19.04.2021)

12. Проект Закону про внесення доповнення до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (щодо русинської мови). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=38651

13. Радчук В. Захід є захід, а схід є схід... Про ціну буквализму й домислу. Львів, 2004. URL: http://www.universum.lviv.ua/archive/journal/2004/radch_5_06.html (дата звернення 19.04.2021)

14. Рішення Конституційного Суду України від 12 липня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-00#Text> (дата звернення 19.04.2021)

15. Седнєва Н. Регулювання мовних питань в Україні та Європейська хартія регіональних мов чи мов меншин. Миколаїв, 2006. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2006/40-27-31.pdf> (дата звернення 19.04.2021)

16. Ткаченко Є. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин : навч. посіб. Київ, 315 с.

17. Янковська Г. Історія прийняття й ратифікації в Україні Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: проблеми та перспективи. Київ, 2011. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/1_2012/21.pdf (дата звернення 19.04.2021).

18. Chart of signatures and ratifications of Treaty 148. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/signatures> (дата звернення 19.04.2021).

REFERENCES:

1. Besters-Dilger Yu. (2010) Sylni ta slabki storony Yevropeiskoi khartii rehionalnykh abo minoritytarnykh mov: zakhidnoievropeyskyi dosvid [Strengths and weaknesses of the European Charter for Regional or

Minority Languages: Western European experience]. *Movoznavstvo*. № 1. S. 94–99.

2. Vasylenko V. (2006) Yaki movy v Ukraini potrebuiut osoblyvoho zakhystu. Koliziiya mizh natsionalnym zakonom i mizhnarodnymy zoboviazanniamy derzhavy. [Which languages in Ukraine need special protection. Conflict between national law and international obligations of the state]. *Dzerkalo tyzhnia* (electronic journal), vol. 10. URL: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/46241#article> (accessed 19 April 2021).

3. Dziubyshyna-Melnyk N. (2008) Chyn «Yevropeiskoi khartii rehionalnykh abo minoritytarnykh mov» ta ukrainski realii. [The rank of the «European Charter for Regional or Minority Languages» and Ukrainian realities]. *Naukovyi visnyk Volynskogo universytetu imeni Lesi Ukrainky* (electronic journal), vol. 2, pp. 14–21. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/886/dzubyshyna_melnyk_chyn_eh.pdf (accessed 19 April 2021).

4. Yevropeiska Khartiia rehionalnykh mov ta mov menshyn. [European Charter for Regional or Minority Languages]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text (accessed 19 April 2021).

5. Zakon Ukrainy № 1350-XIV vid 24 hrudnia 1999 r. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-14#Text> (accessed 21 April 2021).

6. Zakon Ukrainy № 802-IV vid 15 travnia 2003 r. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text> (accessed 21 April 2021).

7. Kot S. (2006) Movna Khartiia: na Zakhid chy na Skhid [Language Charter: West or East.] *Dzerkalo tyzhnia* (electronic journal), vol. 33. URL: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/47670#article>. (accessed 19 April 2021).

8. Lytvynenko O. (2013) Aktualni problemy pravovoho zabezpechennia movnoi polityky derzhavy. [Actual problems of legal support of the state language policy]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*, URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1227/> (accessed 19 April 2021).

9. Panchuk M.I. (2012) *Politolohichni rozvidky* [Political science intelligence]. Kyiv : Parlamentske vydavnytstvo. 424 s. (in Ukrainian)

10. Pidberezhnyk N.P. (2017) Pravove zabezpechennia publicnoho upravlinnia movnymy vidnosynamy v Ukraini. [Legal support of public management of language relations in Ukraine]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, vol. 3, pp. 121–129.

11. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. (2003–2004). Pro kilkist ta sklad naseleennia Ukrainy za pidsumkamy Vseukrainskoho perepysu naseleennia 2001 rik. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality> (accessed 19 April 2021).

12. Proekt Zakonu pro vnesennia dopovnenia do Zakonu Ukrainy «Pro ratyfikatsiiu Yevropeiskoi khartii rehionalnykh mov abo mov menshyn» (shchodo rusynskoi movy. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=38651 (accessed 19 April 2021).

13. Radchuk V. (2004) Zakhid ye zakhid, a skhid ye skhid... Pro tsinu bukvalizmu y domyslu. [The West is the West, and the East is the East ... About the price of literalism and conjecture]. URL: http://www.universum.lviv.ua/archive/journal/2004/radch_5_06.html (accessed 19 April 2021).

14. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 12 lypnia 2000 r. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-00#Text> (accessed 19 April 2021).

15. Sednieva N. (2006) Rehulivannia movnykh pytan v Ukraini ta Yevropeiska khartiia rehionalnykh mov chy mov menshyn. [Regulation of language issues in Ukraine and the European Charter for Regional or Minority Languages]. *Naykovi pratsi*, vol.40, pp. 150–154. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2006/40-27-31.pdf> (accessed 19 April 2021).

16. Tkachenko Ye. (2018) *Pravovyi zakhyst prav etnichnykh ta movnykh menshyn* [Legal protection of the rights of ethnic and linguistic minorities] :

navch. posib. Kyiv, FOP Golembovska O.O., 315 s. (in Ukrainian)

17. Yankovska H. (2011) Istoriiia pryiniattia i ratyfikatsii v Ukraini Yevropeiskoi khartiï rehionalnykh mov abo mov menshyn: problemy ta perspektyvy. [History of the adoption and ratification in Ukraine of the European Charter for Regional or Minority Languages: Problems and Prospects]. *Pravo i suspilstvo* (electronic journal), vol. 1, pp. 93–99. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/1_2012/21.pdf (accessed 19 April 2021).

18. Chart of signatures and ratifications of Treaty 148. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/signatures> (accessed 19 April 2021).

European Charter of Regional or Minority Languages: the experience of ratification in Ukraine

Tomashevska Yelyzaveta Ihorivna

Doctoral Student at the Department of National Minorities Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine General Almazov str., 8, Kyiv, Ukraine

This article is devoted to the creation of the European Charter for Regional or Minority Languages and its direct implementation in Ukraine. Today, in the context of the rapid development of globalization, languages as important components of identity and translators of cultural achievements are under threat. The idea of creating a document that could regulate interstate relations and protect languages from oppression and prevent their disappearance originated in the Council of Europe in 1957. Thus the European Charter for Regional or Minority Languages appeared in 1992. Of the 47 member states of the Council of Europe, 25 have ratified the ECRML, including Ukraine.

The aim of the article is to analyze the process of ratification of the European Charter for Regional or Minority Languages in Ukraine. To implement certain tasks in the article following methods are used: analysis and synthesis, orientation-value (in the philosophical sense), behavioral, induction and deduction, retrospective modeling, scientific abstraction, statistical and method of analysis of hierarchies T. Saati.

It should be noted that Ukraine signed the ECRML on November 5, 1992 and had two attempts to ratify it. Initially, in 1994, however, it had a number of shortcomings, namely the lack of clear differentiation, incorrect wording in the document itself, the ban on closing educational and other institutions if they provide services in the languages of national minorities. Having corrected these aspects on May 15, it was ratified again in 2003, and the ECRML entered into force on January 1, 2006.

It should be noted that the study still identifies aspects of the ECRML that need to be improved, including the revision and possible replacement of the list of minority languages ratified in Ukraine to avoid repetition and non-existent languages by creating a new ethnic and linguistic map of Ukraine. It is also important to eliminate the problem of non-professional translation, both the title and the text of the document, as well as the conceptual and categorical apparatus.
Key words: ECRML, minorities, regional languages, ratification, Council of Europe, Ukraine.